

SWIFT TO'LOV TIZIMI

*Do'stqobilov Quvonchbek – student,
Samarqand iqtisodiyot va servis instituti
Abduvahobov Shaxzod Xolmo'min o'g'li – assistent,
Samarqand iqtisodiyot va servis instituti*

Annotatsiya: Ushbu maqola SWIFT xalqaro to'lov tizimining mohiyati, tuzilishi va ishlash tamoyillarini batafsil yoritib beradi. Uning jahon moliya bozorlari uchun tutgan o'рни va ahamiyati, shuningdek, xavfsizlik va hisobdorlik masalalari ko'rib chiqiladi. Bundan tashqari, SWIFT tizimining istiqboldagi rivojlanish tendentsiyalari, innovatsion yechimlarni qo'llash, yangi texnologiyalar bilan integratsiyalash kabi dolzarb masalalar ham muhokama qilinadi.

Kalit so'zlar: SWIFT, xalqaro to'lovlar, banklararo aloqa, xavfsizlik, hisobdorlik, innovatsiya, blokcheyn, kriptoalyutalar.:

Аннотация: Данная статья подробно освещает суть, структуру и принципы работы международной платежной системы SWIFT. Рассматривается ее роль и значение для мировых финансовых рынков, а также вопросы безопасности и подотчетности. Кроме того, обсуждаются актуальные проблемы будущего развития системы SWIFT, внедрения инновационных решений и интеграции с новыми технологиями.

Ключевые слова: SWIFT, международные платежи, межбанковские коммуникации, безопасность, подотчетность, инновации, блокчейн, криптовалюты.

Annotation: This article provides an in-depth overview of the essence, structure, and operating principles of the SWIFT international payment system. It examines its role and significance for global financial markets, as well as security and accountability issues. Additionally, it discusses the topical issues of SWIFT's future development, implementation of innovative solutions, and integration with emerging technologies.

Keywords: SWIFT, international payments, interbank communications, security, accountability, innovation, blockchain, cryptocurrencies.

Hozirgi kunda xalqaro banklar o'rtasidagi moliyaviy operatsiyalarni amalga oshirish, to'lovlarni tezkor va xavfsiz bajarish, hamda banklararo kompyuter aloqalarini ta'minlash uchun SWIFT (Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication - Butundunyo banklararo moliyaviy telekommunikatsiya uyushmasi) tizimi keng qo'llanilmoqda. SWIFT tizimi dunyoning deyarli barcha mamlakatlarida faoliyat yurituvchi banklarni qamrab olgan global tarmog'ini shakllantirgan.

SWIFT tizimining paydo bo'lishi XX asrning 70-yillariga borib taqaladi. O'sha paytda xalqaro to'lovlar va banklararo munosabatlar juda murakkab, vaqt talab qiladigan jarayon edi. Telex kabi eski aloqa vositalaridan foydalanilardi. Bunday holatda banklararo operatsiyalar ancha qiyinchiliklar tug'dirardi, xatoliklarga olib kelardi va xavfsizlik talablariga javob bermac edi.

Shuning uchun 1973 yilda Yevropa mamlakatlarining yetakchi banklari tomonidan SWIFT tashkil etildi. Tizimning asosiy maqsadi xalqaro banklararo moliyaviy munosabatlarni soddalashtirish va avtomatlashtirish edi. SWIFTning dastlabki a'zolari Belgiya, Germaniya, Gollandiya, Kanada, Lyuksemburg, Shveysariya va Buyuk Britaniyaning yirik banklari bo'lgan.

SWIFT ishga tushgan dastlabki yillarda banklararo xabarlashuv juda past tezlikda, 2400 bit/soniyaga teng bo'lgan. Yangi tizim juda samarador bo'ldi va 1977 yilga kelib SWIFT xizmatlaridan foydalanuvchi banklarning soni 517 taga yetdi. 1987 yilda xabarlar soni 100 milliondan oshdi.

Keyinchalik, SWIFT tizimi rivojlanib bordi, yangi texnologiyalar qo'llana boshlandi va xizmatlar sifati yaxshilandi. 1997 yilda SWIFTga butun dunyo bo'ylab 6000 dan ortiq bank a'zo bo'ldi. SWIFT xizmatlari sukut bilan rivojlanib bordi va bugun dunyo miqyosidagi mo'tabar moliyaviy muassasalarning katta qismini qamrab olgan yagona tizimga aylandi.

SWIFT tizimi mohiyatan maxsus dasturiy ta'minot va telekommunikatsiya infratuzilmasidan iborat platforma hisoblanadi. U xalqaro darajada qabul qilingan standartlarga asoslangan maxsus shakllardagi xabarlarini banklar orasida uzatish uchun mo'ljallangan. SWIFTning markaziy serverlari belgiyalik Ukrayna kompaniyasi tomonidan boshqariladi va dunyoning turli hududlarida joylashgan markazlari orqali banklar bilan bog'lanadi.

SWIFT tizimining asosiy vazifalari quyidagilardan iborat:

1. Xalqaro to'lovlar va boshqa moliyaviy operatsiyalarni tez, xavfsiz va ishonchli ravishda amalga oshirish.
2. Turli mamlakatlar banklari o'rtasida standartlashtirilgan aloqani ta'minlash.
3. Banklararo xabarlarining maxfiylikini va xavfsizligini ta'minlash.
4. To'lovlarni nazorat qilish va moliyaviy firibgarliklarni oldini olishda yordam berish.
5. Banklararo operatsiyalarni avtomatlashtirish va soddalashtirish.

Shu bilan birga, SWIFT tizimi xalqaro to'lovlarni nazorat qilishda ham muhim rol o'ynaydi. Barcha SWIFT orqali amalga oshiriladigan operatsiyalar maxsus identifikatsion kodlar va tartib raqamlari bilan ta'minlangan bo'lib, operatsiyalarni tekshirish va monitoringini amalga oshirish imkonini beradi.

SWIFT xizmatlari uning a'zo banklari tomonidan keng qo'llaniladi va bugungi kunda xalqaro moliya tizimining eng muhim tarkibiy qismlaridan biri hisoblanadi.

SWIFT tizimining samarali faoliyati jahon moliya bozorlari o'rtasidagi munosabatlarning silliqiligini ta'minlaydi.

SWIFT global tizimining ishlashi murakkab texnik tuzilmaga ega bo'lib, u bir qancha asosiy tarkibiy qismlardan tashkil topgan. SWIFT tarmog'i markaziy serverlar, alohida hududiy uzellar, a'zo banklarning aloqa terminallarini, shuningdek, ularni bog'laydigan xavfsiz aloqa kanallarini o'z ichiga oladi.

Tizimning markaziy serverlarini Belgiyada joylashgan SWIFT Operations Center boshqaradi. Markaziy serverlar SWIFT xizmatini ta'minlaydi, barcha banklardan xabarlarni qabul qiladi, shuningdek, kerakli manzillarga yo'naltiradi va har bir a'zo bankni tizimga ulanishini nazorat qiladi. SWIFT Operations Center markaziy serverlarning faoliyatini 24/7 rejimida kuzatib boradi.

SWIFT tarmog'idagi muhim tarkibiy qismlardan biri – bu alohida hududiy markazlar yoki uzellar hisoblanadi. Bunday markazlar dunyoning turli hududlarida joylashgan bo'lib, ular a'zo banklarni markaziy serverlar bilan bog'laydi. Shu boisdan SWIFT xizmatlari har qanday mintaqadagi a'zo banklar uchun qulay va ishonchli bo'ladi. Hududiy uzellar Yevropa, Osiyo, Janubiy va Shimoliy Amerikada joylashgan.

SWIFT tizimidagi eng muhim tarkibiy qismlardan yana biri – bu a'zo banklarning terminallari yoki SWIFT interfeyslaridir. Bu interfeyslar maxsus dasturiy ta'minot vositasida avtomatlashtirilgan tarzda xabar almashish, turli moliyaviy operatsiyalarni bajarish va boshqa imkoniyatlarni ta'minlaydi. SWIFT terminallari banklarning idora qilish tizimlariga o'rnatiladi va xavfsiz aloqa kanallari orqali SWIFT tarmog'iga ulanadi.

SWIFT tizimining ishlash prinsipi, asosan, barcha a'zo banklar o'rtasida xabar almashinuvini avtomatlashtirishga asoslangan. Barcha to'lovlar, tranzaksiyalar va boshqa moliyaviy operatsiyalar SWIFT formatidagi maxsus xabarlar orqali amalga oshiriladi. Bunday xabarlar banklarning SWIFT terminallaridan yuboriladi, mahalliy hududiy uzal orqali markaziy serverlarga yo'naltiriladi va u yerdan qabul qiluvchi bankga yetkaziladi.

SWIFT tizimda barcha xabarlar kengaytirilgan xavfsizlik choralari bilan himoyalangan. Masalan, har bir xabar maxfiy kalitlar bilan shifrlanadi, ularga imzolar qo'yiladi va maxsus raqamlar bilan tartiblanadi. Shu tariqa barcha SWIFT xabarlari yuqori darajadagi xavfsizlikni ta'minlaydi.

Bugungi kunda jahon moliya bozorlarida xalqaro to'lovlar va kapital oqimlari katta ahamiyat kasb etadi. Mamlakatlararo savdo, xizmatlar ayirboshlashi, moliyaviy investitsiyalar va ko'plab boshqa iqtisodiy faoliyatlar xalqaro to'lovlar amalga oshirilishini taqozo etadi. Shu boisdan, turli davlatlar banklari o'rtasida to'lovlarni tez, xavfsiz va ishonchli ravishda amalga oshirish muhim vazifa hisoblanadi. Aynan shu vazifani bajarish uchun SWIFT (Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication) tizimi yaratilgan.

Bugungi kunda SWIFT a'zolari 200 dan ortiq mamlakat va hududdagi qariyb 11 ming banka va moliyaviy muassasalarni o'z ichiga oladi. SWIFTning bu keng tarmoqlari va uning yagona, standartlashtirilgan xabarlar formatini qo'llashi deyarli har qanday mamlakatda to'lovlarni amalga oshirishga imkon beradi.

SWIFT tarmog'i barcha xalqaro to'lovlar va boshqa moliyaviy operatsiyalarni qo'llab-quvvatlaydi. To'lovlar tranzaksiyalari, akkreditivlar, inkassolar, qimmatli qog'ozlar savdosi va boshqa ko'plab moliyaviy jarayonlar SWIFT vositasida oson amalga oshiriladi. SWIFT oldi-sotdi bo'yicha to'lovlarni avtomatlashtirish, milliy va xalqaro rejimda masofadan turib nazorat qilish imkonini beradi.

Tizimning afzalliklaridan biri - uning yuqori darajadagi xavfsizligidir. SWIFT boshqaruv markazlari ishonchli xizmatlar bilan ta'minlangan. Barcha uzatiladigan ma'lumotlar maxfiy kalit bilan shifrlangan va raqamlangan. SWIFT auditi orqali to'lovlarni aniqlash va nazorat qilish mumkin. Bu moliyaviy firibgarlik va qonunbuzarliklarning oldini olishga yordam beradi.

SWIFT jahon miqyosidagi eng yirik banklararo to'lov tizimi bo'lib, u orqali dunyo bo'ylab juda katta miqdordagi pullar ko'chiriladi. 2022 yilda SWIFT tizimi orqali sodir bo'lgan tranzaksiyalarning umumiy qiymati taxminan 418 trillion AQSh dollarini tashkil etgan. Bunday ulkan miqdordagi pul mablag'larining xavfsiz va shaffof ko'chirilishini ta'minlash muhim vazifa hisoblanadi. Shu sababli, SWIFT tizimida maxsus xavfsizlik choralariga va yuqori darajadagi hisobdorlikka alohida e'tibor qaratiladi.

SWIFT tizimining xavfsizligi bir nechta ustuvor yo'nalishlarni o'z ichiga oladi - bu texnik, ma'lumotlarni himoyalash, insoniy omillar va qonunchilik tomonlaridan iborat. Har bir sohada maxsus choralar ko'rilgan. Masalan, SWIFT tizimida foydalaniladigan aloqa kanallari va kompyuter uskunalari yuqori darajadagi kriptografik usullar bilan himoyalangan. Ma'lumotlar shaxsiy kalitlar yordamida maxfiy shifrlash usuli bilan kodlangan holda uzatiladi va har bir harakatga imzolar qo'yiladi.

Bundan tashqari, SWIFT tizimiga faqatgina maxsus ruxsatnomalarga ega xodimlar va dasturiy ta'minotlar kiritiladi. Barcha kirish huquqlari qat'iy ravishda nazorat qilinadi va bartaraf etilgan tahdidlar doimiy ravishda monitoringdan o'tkaziladi. Mamlakatlararo huquqiy kelishuvlar ham SWIFT hisobdorligini ta'minlashga qaratilgan.

SWIFT hisobdorligida auditni amalga oshirish muhim rol o'ynaydi. Har bir tranzaksiya aniq raqam bilan belgilanadi va pirovard manziliga yetib borguncha uning barcha harakatlarini kuzatish mumkin bo'ladi. Bunday nazoratni SWIFT tizimining barcha qatnashchilari, shu jumladan to'lovchi va qabul qiluvchi banklarning o'zlari ham amalga oshirishlari mumkin.

SWIFT tizimida sodir bo'lgan istalgan g'ayrioddiy holatlar, qoidabuzarliklar yoki potentsial tahdidlar SWIFT Boshqaruv Markazining maxsus xavfsizlik guruhlari tomonidan darhol aniqlandi va zarur choralar ko'riladi. Bundan tashqari, SWIFT Xavfsizlik muddatli ravishda to'lovlar va boshqa xabarlarni nazorat qilib boradi va shuningdek, barcha a'zo banklarning tizim talablariga rioya qilishini tekshiradi.

Shunday qilib, SWIFT tizimining xavfsizligi va hisobdorligini ta'minlash uchun maxsus texnik choralar, sifatli boshqaruv, qonunchilikni rioya qilish kabi ko'plab omillar hisobga olinadi. Bu jahon pullik muomalasining silliqqligini va ishonchligini kafolatlashga xizmat qiladi.

SWIFT tizimi jahon moliya tizimining ajralmas tarkibiy qismi bo'lib, u xalqaro to'lovlar va banklararo munosabatlarning asosiy mexanizmi hisoblanadi. Lekin vaqt o'tishi bilan raqamli texnologiyalarning rivojlanishi, yangi moliyaviy xizmatlarning paydo bo'lishi va bozor talablarining o'zgarishi sabab SWIFT tizimi oldida ham yangi muammolar va istiqbollar paydo bo'lmoqda.

Bugungi kunda SWIFT tizimini modernizatsiya qilish va yangi texnologiyalarni joriy etish masalalari dolzarb hisoblanadi. SWIFT kompaniyasi tomonidan tizimning zamonaviy talablarga javob bera olishi uchun qator muhim loyihalar amalga oshirilmoqda. Masalan, "SWIFT gpi" loyihasi to'lovlarni yanada xavfsiz va samarali qilish, shuningdek to'lov jarayonlarini shaffof monitoringini ta'minlashga qaratilgan.

Bundan tashqari, SWIFT tizimidagi xabarlarni uzatish tezligi oshirilmoqda, CBDC (Markaziy banklar tomonidan chiqariladigan raqamli pul birliklari) qo'llab-quvvatlanmoqda va Sun'iy Intellekt texnologiyalaridan foydalanish yo'lga qo'yilmoqda. Bu innovatsion yondashuvlar SWIFTning eski tizimga qaraganda ancha yuqori samaradorlikka ega bo'lishini ta'minlaydi.

Shu bilan birga, SWIFT raqobatchilarining paydo bo'lishi ham tizimning istiqbolidagi muhim masalalardan biri hisoblanadi. Bugungi kunda Ripple, IBM va boshqa kompaniyalar blokchain texnologiyalariga asoslangan xalqaro to'lov tizimlari bilan raqobatlashmoqdalar. Ushbu yangidan paydo bo'lgan tizimlar an'anaviy usullarga nisbatan ancha arzonroq va tezroq to'lovlarni amalga oshirish qobiliyatiga ega.

SWIFT bu raqobatga javob sifatida Blokchain texnologiyalarini o'z tizimlariga qo'shishga harakat qilmoqda. SWIFT GPI bilan birgalikda ishlaydigan SWIFT CBDC Connector loyihasi - bunga yaqqol misol bo'la oladi. Bu yangidan yaratilgan yechim SWIFTga blokcheyndan foydalanishga imkon beradi.

Bundan tashqari, to'lov tizimlarining kelajagi ko'p jihatdan kriptovalyutalarning rivojlanishi bilan bog'liq bo'ladi. Aksariyat kriptovalyutalar, masalan Bitcoin, hozircha SWIFT tizimidan mustaqil holatda ishlaydi, lekin ularning moliyaviy oqimlar va to'lovlarga integratsiyasi kelgusida kutilmoqda. SWIFT ham kriptovalyutalar bilan bog'liq texnologiyalarni tizimiga qo'shishga harakat qilmoqda.

SWIFT tizimining kelajagi uning zamonaviy texnologiyalarni qanchalik samarali qo'llay olishiga bog'liq bo'ladi. Innovatsion yechimlarni joriy etish, yangi moliyaviy xizmatlar bilan integratsiya va blokcheyn kabi ilg'or texnologiyalarga moslashish - SWIFT tizimining istiqbolini ta'minlovchi asosiy omillar hisoblanadi. SWIFT kompaniyasi tomonidan ushbu masalalarga yechim topilishi jahon moliya bozorlari uchun juda muhim ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR VA INTERNET MANBAALARI

1. S. M. Ikhtiar Alam, Ph.D, What is SWIFT in International Banking? Educational Research in Universal Sciences ISSN: 2181-3515
2. V. Scott, Markos Zachariadis, The Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication (SWIFT), Routledge is an imprint of the Taylor & Francis Group, an informa business, 2014 by Routledge.
3. Абдувахобов Шахзод Холмўмин уғли, Possibilities of Increasing the Activity of Banks in the Securities Market, Journal of Advanced Research and Scientific Progress (JARSP), Volume 02 Issue: 03/2023 ISSN: 2751-7551 (159-162)
4. Абдувахобов Шахзод Холмўмин уғли, Analysis of Existing Management Mechanisms and Assessment Methods of The Bank's General Financial Risk, Journal of Intellectual Property and Human Rights, Volume:02 Issue: 05/ May-2023, ISSN:2720-6882 (227-231)
5. Абдувахобов Шахзод Холмўмин уғли, Improvement of Investment Activities in the Service Sector, Journal of Innovative Studies of Engineering Science (JISES), Volume:02 Issue:03/2023 (53-58)
6. Абдувахобов Шахзод Холмўмин уғли, Factors Causing Credit Risks in Commercial Banks and Their Assessment, Journal of Intellectual Property and Human, Volume:02 Issue:05/May-2023 ISSN:2720-6882 (221-226)
7. Sharipova N. D., Asadova S. D. THE ROLE OF BANKS IN THE MODERN MONETARY SYSTEM //Procedia of Theoretical and Applied Sciences. – 2023. – Т. 6. – С. 55-62.
8. Шарипова Н.Д., Чориев Я.А. СТРАХОВАНИЕ БАНКОВСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ //International Journal of Advanced Research in Education, Technology and Management. -2023- Т.2. - С. 92-99.
9. Sharipova N. D., Jurayev I. S. THEORETICAL FOUNDATIONS OF MONETARY POLICY// INTERNATIONAL JOURNAL OF INNOVATIONS IN ENGINEERING RESEARCH AND TECHNOLOGY. – 2023. -Т. 10. -С. 171-173.
10. Sharipova N. D., Aliboyev L.Sh. THE IMPORTANCE OF ANTI-INFLATIONARY POLICY AND INFLATION TRADING IN UZBEKISTAN// INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY JOURNAL FOR RESEARCH & DEVELOPMENT. -2023. -Т. 10. -С. 92-94.

11. Tursunov, F. M. (2023). TIJORAT BANKLARIDA MASOFAVIY BANK
12. XIZMATLARINI RIVOJLANTIRISH MUAMMOLARI VA ULARNI
13. BARTARAF ETISH AHAMIYATI. SCHOLAR, 1(30), 75–81.
14. Tursunov Faridun Mustafoyevich. (2023). OPPORTUNITIES FOR REMOTE BANKING SERVICES TO GROW IN REPUBLIC OF UZBEKISTAN'S COMMERCIAL BANKS. Galaxy International Interdisciplinary Research Journal, 11(11), 4–7.
15. Каримова А.М., Махсудов О.Ш. Assessment of the Current State of the Market and Procedure For Lending to Subjects of Tourism Services of the Republic of Uzbekistan / Яшил иқтисодиёт ва тараққиёт журнали, 2023-йил, октябрь, 10-сон, 79-83.
16. Ниязов З. Д., Махсудов О.Ш. Investment attractiveness of the enterprise, as well as factors influencing its development in the economy of Uzbekistan./ Иқтисодиёт, молия ва инновациялар халқаро илмий журнали, декабрь 29, 2023 1(4) сон, 47-55.
17. Каримова А.М., Ниязов З. Д. Махсудов О.Ш. Кредитная поддержка инновационного развития / SCHOLAR 1(32) сон, ноябрь 2023, 171-179.
18. www.wikipedia.org -Eensiklopediya.
19. www.arxiv.uz - Ma'lumotlar ombori.
20. www.bank.uz - Moliyaviy platforma.